

REGIMUL NEEXECUTĂRII CONTRACTULUI ÎN CONVENŢIA DE LA VIENA ASUPRA CONTRACTELOR DE VÂNZARE INTERNAŢIONALĂ DE MĂRFURI

Aurel BĂIEŞU,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)

SUMMARY

The Viena Convention on the International Sale of Goods of 11 April 1980 (CISG) is undoubtedly one of the most important international conventions serving as an efficient instrument for the harmonization of the international trade. Given its scope of application, CISG subjects the entire system of international commercial sales to a global and complex regulation. Due to the rules adopted both from continental European law and common law, CISG sets out solutions well adapted to the needs of the international exchange of goods. The above-mentioned Convention "contains the core of a genuine International Trade Code". In the present article we have analyzed the specific features of the concept of breach of the contract and of the system of remedies provided in the CISG.

Generalităţi

Convenţia de la Viena din 11 aprilie 1980 asupra contractelor de vânzare internaţională de mărfuri (în continuare - CVIM) face parte, incontestabil, din convenţiile internaţionale cele mai importante, constituind un instrument eficient de armonizare a dreptului comerţului internaţional. În primul rând, importanţa ei se manifestă prin întinderea geografică a ariei sale de aplicare – numeroase ţări de pe toate continentele au aderat la ea; la momentul actual, CVIM a întrunit aderarea sau ratificarea a 57 de state, inclusiv Republica Moldova (ratificată prin Hotărârea Parlamentului din 12 mai 1994). În al doilea rând, prin domeniul material de aplicare CVIM supune unei reglementări globale şi complexe ansamblul vânzărilor comerciale internaţionale. În al treilea rând, datorită faptului că a împrumutat reguli atât din dreptul continental european, cât şi din dreptul anglo-saxon[1], CVIM consacră soluţii bine adaptate la necesităţile schimbului internaţional de mărfuri. Ea „conţine inima unui veritabil Cod de comerţ internaţional".[2]

Neexecutarea contractului de vânzare internaţională de mărfuri constituie obiectul unei reglementări minuţioase, cuprinse, în special, în partea a treia a CVIM: „Vânzarea de mărfuri". După stabilirea unei serii de „dispoziţii generale" privind noţiunea de „încălcare esenţială" (art. 25) şi efectuarea rezoluţiunii contractului (art. 26 şi 29), CVIM reglementează în mod distinct remediile (mijloacele) – *remedies (*engl.*), moyens (*fr.*)* – de care dispune „cumpărătorul în cazul încălcării contractului de către vânzător" (art. 45-52) şi cele care aparţin „vânzătorului în cazul încălcării contractului de către cumpărător" (art. 61-65), înainte de a defini modalităţile „transferului riscurilor" (art. 66-70) şi de a expune în ultimul capitol „dispoziţiile comune", care se referă, în particular, la „încălcările anticipate", la încălcările comise în cadrul „contractelor de livrări succesive" (art. 71-73), la „daune-interese" (art. 74-77), la „dobândă" (art. 78), la „cauzele de exonerare" (art. 79-80), la „efectele rezoluţiunii" (art. 81-84) şi la „păstrarea mărfurilor" (art. 85-88).

Conceptul de încălcare a contractului în CVIM

Exercitarea drepturilor părţilor în cazul neexecutării obligaţiilor contractuale de către cocontractant este legată de o noţiune de bază, care este „încălcarea contractului" (*breach of contract* – engl.*, contavention au contrat* – fr.). CVIM nu conţine o definiţie a acestei noţiuni. În literatura de specialitate s-a estimat că, în sensul CVIM, încălcarea contractului „este atunci când debitorul contractului nu execută un act la care s-a obligat, atunci când el nu atinge rezultatul la care s-a angajat sau atunci când el comite un act sau contribuie la un rezultat pe care el a convenit să-l omită sau să-l evite; culpa lui neavând în această privinţă nici o importanţă".[3]

CVIM nu face distincţie între executarea imperfectă, întârziere, defectele bunului sau evicţiune. În această ordine de idei, în doctrină s-a relevat că, într-o accepţiune largă, este încălcare a contractului atunci când contractantul nu a executat prestaţia aşa cum a fost prevăzut de către părţi. Prin urmare, noţiunea în cauză acoperă toate dereglările

contractului care nu ar fi natura lor: calitative, cantitative sau temporare. În acest sens, constituie încălcare a contractului orice nerespectare a condiţiilor generale de livrare sau a obligaţiilor legate de acestea (identificarea mărfurilor; încheierea contractelor de transport, de asigurare; avertizarea cumpărătorului cu privire la impedimentele de executare şi efectele lor; păstrarea mărfurilor etc.), indiferent de natura acestor obligaţii.[4]

Este necesar a preciza că CVIM a instituit o gradaţie[5] în ceea ce priveşte recurgerea la diferite mijloace (remedii) acordate părţilor pentru cazurile de încălcare a contractului, în funcţie de gravitatea încălcării în cauză. Astfel, unele mijloace pot fi utilizate în orice împrejurări, pe când recurgerea la altele (de exemplu, rezoluţiunea) poate avea loc doar în ipoteza unor încălcări mai grave. Acest sistem se bazează pe deosebirea dintre „încălcarea esenţială" – *fundamental breach* (engl.), *contravention essentielle* (fr), şi „încălcarea neesenţială".

Potrivit art. 25 CVIM, „o încălcare a contractului comisă de către una din părţi este esenţială atunci când ea cauzează celeilalte părţi un prejudiciu care o privează în mod substanţial de ceea ce aceasta era în drept să aştepte de la contract, cu excepţia cazului în care partea care a încălcat contractul nu a prevăzut un aşa rezultat şi nici o persoană rezonabilă de aceeaşi calitate plasată în aceeaşi situaţie nu putea să-l prevadă".

În doctrină au fost expuse critici referitor la redacţia defectuoasă a acestei definiţii, care „valorează mai mult prin ceea ce sugerează decât prin ceea ce enunţă expres".[6] Definiţia dată a fost unul dintre punctele cele mai discutate pe parcursul celor zece ani de lucrări asupra proiectului CVIM. Definiţia adoptată în final nu este „nici cea mai clară, nici cea mai elegantă printre toate celelalte, imprecise la fel, care au fost examinate". În timpul votării CVIM acest articol a fost primul care a suscitat voturi contra.[7]

În literatura de specialitate s-a relevat legătura dintre noţiunea de „încălcare esenţială" consacrată de CVIM şi conceptul anglo-american de „încălcare esenţială a contractului care afectează însăşi baza contractului" (*fundamental breach wivh goes to the root of the contract*).[8] A fost însă expusă şi o opinie contrară, în sensul că noţiunea utilizată în CVIM nu are nimic comun cu cea din *common law*[9] şi reprezintă un „concept legal recent născut din compromis", intrat în limbajul juridic al mai multor ţari în rezultatul lucrărilor asupra proiectului Legii uniforme privind vânzarea bunurilor mobile corporale (Haga, 1964) şi „deschis pentru interpretare prin aplicarea celor două teste: *prejudiciul substanţial* şi *imprevizibilitatea"*.[10]

Din definiţia enunţată rezultă, deci, două elemente de bază: (1) o încălcare este esenţială dacă ea prejudiciază în mod substanţial cealaltă parte şi (2) dacă şi partea care a admis încălcarea nu era în stare să prevadă prejudiciul astfel cauzat.

1) *Prejudicierea substanţială a creditorului.* Pentru ca încălcarea să fie considerată ca „esenţială", trebuie ca ea să atingă conţinutul esenţial al contractului: livrarea mărfii sau plata preţului, ceea ce comportă o afectare gravă a scopului economic urmărit de părţi.[11] Altfel spus, trebuie să fie încălcată o obligaţie principală în aşa mod, încât unul sau mai multe elemente, exercitând o influenţă determinantă asupra voinţei de a încheia contractul, să dispară: partea lezată să nu mai aibă nici un interes faţă de executare, întrucât încălcarea diminuează substanţial valoarea contractului.[12] Este lipsit de importanţă faptul că cumpărătorul mai are încă posibilitatea de a utiliza marfa neconformă sau că el poate s-o revândă cu un beneficiu, în măsura în care utilitatea tipică a bunurilor sau utilitatea concretă convenită în contract a scăzut considerabil sau chiar a dispărut. De exemplu, dacă un antreprenor primeşte materiale ale căror măsuri nu corespund exact celor specificate şi care nu pot fi utilizate pentru construcţia preconizată, el poate invoca o încălcare esenţială chiar dacă neconformitatea nu diminuează valoarea mărfurilor şi nu împiedică ca ele să fie revândute. Un alt exemplu de încălcare esenţială a contractului este cazul în care părţile au convenit ca vânzătorul să livreze marfa la o dată fixă, care este data plecării navei, iar marfa soseşte pe chei după plecarea ei.[13]

Încălcarea esenţială nu este legată de gravitatea culpei părţii care a comis-o, ci de efectul încălcării asupra valorii prestaţiei pentru cealaltă parte. O culpă uşoară poate cauza un aşa prejudiciu, încât contractul să piardă orice sens pentru cealaltă parte. La fel, o culpă gravă poate să nu cauzeze nici un prejudiciu; de exemplu, bunurile nu sunt ambalate sau nu sunt asigurate, dar ajung la destinaţie intacte.[14]

În literatura de specialitate s-a expus o opinie potrivit căreia, pentru a califica încălcarea drept esenţială, nu este necesar de a face nici o deosebire între încălcarea unei obligaţii principale sau a unei obligaţii accesorii a debitorului. Altfel spus, faptul că obligaţia încălcată este doar accesorie nu împiedică ca neexecutarea, în dependenţă de împrejurările fiecărui caz în parte, să fie recunoscută ca încălcare esenţială: este, de exemplu, cazul încălcării unei interdicţii de reexport în ţara vânzătorului, neprezentarea unui certificat de origine sau omiterea de a încheia un contract de asigurare a mărfurilor contra riscurilor pe

parcursul transportării etc.[15] Într-o altă opinie, în lipsa unui acord special la acest subiect, încălcarea unei obligaţii accesorii nu constituie o încălcare esenţială în sensul art. 25 CVIM, cu excepţia cazului în care ea are repercusiuni asupra executării obligaţiilor principale, într-un aşa mod încât interesul creditorului faţă de executarea contractului să dispară.[16]

Aprecierea caracterului prejudiciului trebuie să se efectueze într-un mod obiectiv: este relevant nu ceea ce, *in concreto*, creditorul se aştepta în mod real de la contract, ci doar ceea ce el era „în drept" să aştepte. Se pune, deci, problema de a şti care ar fi fost speranţele legitime ale unei persoane de aceeaşi calitate, plasate în aceeaşi situaţie. Încălcarea este esenţială doar atunci când ea împiedică realizarea acelui scop care în mod normal ar determina o asemenea persoană să încheie contractul în cauză. Bineînţeles că, apreciind caracterul prejudiciului, trebuie de ştiut dacă obiectivul urmărit de creditor era cunoscut şi debitorului. De exemplu, creditorul este un comerciant care s-a angajat să revândă marfa livrată de debitor unui terţ. La încheierea contractului creditorul nu l-a informat pe debitor că marfa trebuie să corespundă unu la unu calităţii convenite şi că nu poate avea nici cele mai mici devieri de la descrierea dată, întrucât în caz contrar ea nu îl va satisface pe terţul achizitor. În această ipoteză, dacă primul vânzător livrează marfă ce prezintă divergenţe obiectiv nesemnificative şi care poate fi utilizată în împrejurări normale conform destinaţiei, cumpărătorul nu poate invoca o încălcare esenţială, chiar dacă terţul achizitor nu acceptă marfa.

În ceea ce priveşte mărimea prejudiciului suportat de creditor, trebuie de notat că valoarea economică a acestuia are, în mod normal, o influenţă decisivă asupra calificării încălcării contractului ca fiind esenţială, însă creditorul nu este ţinut să facă dovada prejudiciului său, în sensul că el nu este obligat să aducă probe (de exemplu, preţul contractului de înlocuire) pentru a justifica importanţa prejudiciului.[17]

2) *Previzibilitatea prejudiciului.* Pentru ca o încălcare a contractului să fie calificată ca esenţială, nu este suficient numai ca aceasta să cauzeze un prejudiciu important creditorului. Prejudiciul trebuie să fie previzibil pentru partea care a comis încălcarea sau pentru orice persoană rezonabilă plasată în aceeaşi situaţie. Rezultă, deci, că este posibil ca o încălcare să fie considerată ca esenţială, chiar dacă partea care încalcă contractul nu a prevăzut consecinţele încălcării în cauză. Pentru ca art. 25 să nu poată fi invocat, mai este necesar ca un comerciant rezonabil, în împrejurări similare, adică care activează în aceeaşi ramură comercială şi care se află în condiţii identice, să nu fi putut să prevadă aceste consecinţe. Decizia în ce priveşte previzibilitatea prejudiciului în fiecare caz aparte rămâne la libera discreţie a judecătorului sau a arbitrului.

CVIM nu precizează momentul în raport cu care se efectuează aprecierea condiţiilor pentru calificarea încălcării esenţiale: prejudiciul trebuia să fie previzibil la momentul încheierii contractului sau la momentul comiterii încălcării? Această problemă a fost discutată la Conferinţa de la Viena, în cadrul căreia a fost încheiată CVIM, fără ca o decizie să fie luată la acest subiect. Opiniile doctrinarilor în această privinţă sunt divizate: unii susţin prima soluţie,[18] alţii optează pentru cea de-a doua.[19] Argumentele susţinătorilor celei de-a doua soluţii par a fi mai convingătoare. Într-adevăr, este greu a cere de la partea care va comite în viitor o încălcare a contractului ca ea, deja la momentul încheierii contractului, să ia în considerare consecinţele unor eventuale fapte ulterioare. În acelaşi context, este de neconceput ca o încălcare gravă a contractului, cu consecinţe previzibile la momentul acestei încălcări, să scape de sub incidenţa art. 25 CVIM pe motivul că era imposibil să se prevadă la momentul încheierii contractului consecinţele încălcării care au survenit finalmente.[20] Agreăm opinia acelor autori care consideră că decizia în fiecare caz aparte trebuie să rămână la latitudinea instanţei sesizate[21] (aşa cum s-a sugerat, de altfel, în comentariul la CVIM al secretariatului CNUDCI[22]).

Previzibilitatea consecinţelor încălcării contractului comise de vânzător depinde de diferite elemente, cum ar fi: asigurările cu privire la calitatea mărfii pe cale cumpărătorul le-a solicitat vânzătorului, indicaţiile cumpărătorului referitor la utilizarea specifică a mărfii, precum şi orice alte particularităţi. Cât priveşte încălcarea contractului de către cumpărător, se consideră că neexecutarea obligaţiei de plată sau a celei de preluare a mărfii atentează prin sine la un element al contractului esenţial pentru vânzător.

Importanţa practică a calificării încălcării ca fiind esenţială se manifestă sub următoarele aspecte: în primul rând, după cum s-a menţionat mai sus, încălcarea esenţială este o condiţie necesară pentru ca o parte să fie îndreptăţită de a rezolvi contractul printr-o declaraţie unilaterală (art. 49, 51 alin. (2), art. 64, 72 şi art. 73); în al doilea rând, încălcarea esenţială constituie temei pentru a refuza o marfă neconformă şi a cere înlocuirea ei (art. 46 alin. (2)); în al treilea rând, dacă vânzătorul a comis o încălcare esenţială, potrivit art. 70, remediile cumpărătorului rămân la dispoziţia sa, în pofida faptului că asupra

cumpărătorului trec riscurile, în conformitate cu art. 67, 68 şi art. 69.

Remediile (mijloacele) în cazul încălcării contractului

În CVIM nu există un sistem unic de remedii (*remedies* – engl., *moyens* – fr.) care ar fi valabil atât pentru încălcările comise de vânzător, cât şi pentru cele comise de cumpărător; fiecare din părţi posedă remedii particulare (art. 45-52 prevăd mijloacele cumpărătorului, art. 61-65 prevăd mijloacele vânzătorului). Temeiul unei asemenea reglementări separate rezidă în faptul că cumpărătorul are numai două obligaţii principale (de a plăti preţul şi de a prelua livrarea mărfii), pe când obligaţiile vânzătorului sunt mai numeroase. Este adevărat că cererea de executare în natură, daunele-interese şi rezoluţiunea sunt comune pentru ambele părţi, însă cumpărătorul dispune şi de mijloace care îi sunt proprii numai lui: cererea de livrare a mărfurilor de înlocuire şi reducerea preţului. Totuşi, deşi se găsesc în capitole diferite ale CVIM, mijloacele acordate ambelor părţi au aceeaşi natură, distincţia justificându-se prin preocuparea redactorilor Convenţiei de a adapta condiţiile de aplicare a mijloacelor la particularităţile situaţiilor respective ale fiecărei părţi.

Privite în ansamblu, aceste remedii (mijloace) pot fi grupate în următoarele categorii: executarea în natură (a); rezoluţiunea contractului (b); neexecutarea sau reducerea propriilor obligaţii de către creditor (c); daunele-interese (d).

a) ***Executarea în natură.*** Dreptul de a cere executarea obligaţiilor cocontractantului este situat pe primul loc în lista remediilor prevăzută de CVIM pentru fiecare din părţi (art. 46.1 şi art. 62.1). În ceea ce priveşte obligaţia vânzătorului de livrare, executarea în natură presupune, de regulă, două posibilităţi. Prima este repararea lipsei de conformitate, cu condiţia că aceasta nu este nerezonabil (art. 46.3); de exemplu, repararea bunurilor dacă acest lucru este posibil din punct de vedere material. A doua posibilitate este livrarea mărfurilor de înlocuire, cu condiţia că lipsa de conformitate este o încălcare esenţială a contractului (art. 46.2).

În sistemele juridice naţionale executarea în natură este concepută în mod diferit. Dacă în sistemele de drept de tradiţie romanistă executarea în natură se consideră, tradiţional, cel mai adecvat remediu, întrucât „permite finalmente de a asigura realizarea obiectivelor pe care le urmăreau părţile atunci când au contractat", în sistemele de *common law* acest remediu este pronunţat de instanţele de judecată doar cu titlu excepţional.[23] Articolul 28 CVIM a reţinut în acest sens o poziţie de compromis: el prevede că, „dacă, în conformitate cu dispoziţiile prezentei Convenţii, una din părţi are dreptul să ceară alteia executarea unei obligaţii, un tribunal este ţinut să ordone executarea în natură numai dacă ar face-o în virtutea propriului său drept pentru contractele de vânzare asemănătoare neguvernate prin prezenta Convenţie".

b) ***Rezoluţiunea.*** Condiţiile de fond şi de procedură cărora le este supusă rezoluţiunea sunt definite în art. 49 şi art. 64 CVIM. Ambele texte prevăd, întâi de toate, că rezoluţiunea poate fi decisă atunci când neexecutarea obligaţiilor contractuale de către fiecare parte reprezintă o „încălcare esenţială a contractului". Alte condiţii de fond sunt stabilite în funcţie de natura obligaţiilor fiecărei părţi, care au fost nesocotite. Astfel, art. 49 autorizează cumpărărtorul „să declare contractul rezolvit… în cazul lipsei livrării, dacă vânzătorul nu livrează marfa în termenul suplimentar acordat de cumpărător…, sau dacă el declară că nu va face acest lucru în termenul acordat". Pe de altă parte, art. 64 prevede că vânzătorul, la rândul său, poate să pronunţe rezoluţiunea „dacă cumpărătorul nu execută obligaţia sa de plată a preţului sau nu preia livrarea mărfii în termenul suplimentar acordat de către vânzător…, sau dacă el declară că nu va face acest lucru în termenul acordat".

Este important a reţine că CVIM prevede posibilitatea rezoluţiunii anticipate a contractului; art. 72 autorizează fiecare parte să declare contractul rezolvit „dacă, înainte de data executării contractului, este manifest că cealaltă parte va comite o încălcare esenţială".

De menţionat că în sistemul instituit de CVIM rezoluţiunea operează prin declaraţia notificată celei-lalte părţi; creditorul poate decide aplicarea acestui remediu în mod unilateral, controlul judecătorului sau arbitrului putând fi exercitat, eventual, *a posteriori.*

c) ***Neexecutarea sau reducerea propriilor obligaţii de către creditor.*** În termenii CVIM această categorie de remedii se manifestă prin două modalităţi: *excepţia de neexecutare* şi *reducerea preţului.*

Excepţia de neexecutare îşi găseşte fundamentul în dispoziţiile art. 58 CVIM: în principiu, dacă altceva nu este prevăzut în contract, cumpărătorul nu este ţinut să plătească preţul, atâta timp cât marfa nu a fost nu numai livrată, dar şi propusă spre examinare; în timp ce vânzătorul are dreptul de a refuza remiterea mărfii (sau a documentelor reprezentative ale ei) până când preţul nu a fost achitat. Articolul 71 CVIM permite părţilor să se prevaleze de excepţia de neexecutare şi cu titlu preventiv, atunci când, după încheierea contractului, apar temeiuri serioase de a crede că

cocontractantul „nu va executa o parte esenţială a obligaţiilor sale".

Reducerea preţului este un remediu care aparţine cumpărătorului. Articolul 50 CVIM îl autorizează, „în lipsa de conformitate a mărfurilor contractului", „să reducă preţul proporţional cu diferenţa dintre valoarea pe care mărfurile efectiv livrate o aveau la momentul livrării şi valoarea pe care mărfurile conforme ar fi avut-o la acel moment".

d) ***Daunele-interese***

Articolul 74 CVIM prevede că „daunele-interese pentru o încălcare a contractului comisă de una din părţi sunt egale cu pierderea suportată şi câştigul ratat de către cealaltă parte în urma încălcării". Din dispoziţiile enunţate rezultă că CVIM consacră principiul reparării integrale a prejudiciului: constituie obiectul indemnizării atât *damnum emergens,* cât şi *lucrum cessans.*

Este reparabil prejudiciul pe care partea care a comis încălcarea l-a prevăzut sau trebuia să-l prevadă. Acest criteriu de previzibilitate se apreciază: a) la momentul încheierii contractului şi nu la momentul comiterii încălcării, b) ţinându-se cont de toate faptele pe care partea care a comis încălcarea le ştia sau trebuia să le ştie; astfel, de exemplu, se vor lua în considerare experienţa dobândită în calitate de comerciant sau informaţiile furnizate de cocontractant.

Daunele-interese sunt remediul aplicabil tuturor încălcărilor, care nu ar fi natura şi gravitatea lor. Aplicarea lui poate fi cumulată cu alte remedii, atunci când acestea nu sunt în măsură să repare pe deplin prejudiciul cauzat creditorului. Soluţia în cauză, care, în principiu, este enunţată în art. 45.2 şi în art. 61.2, este reiterată expres în fiecare din dispoziţiile CVIM referitoare la alte remedii.

Este important a menţiona că cuantumul şi modalităţile de plată a daunelor-interese sunt reglementate de legea aplicabilă în virtutea regulilor de drept internaţional privat.

În afară de daune-interese, CVIM mai prevede plata *dobânzii moratorii.* Articolul 78 dispune că „dacă o parte nu plăteşte preţul sau orice altă sumă datorată, cealaltă parte are dreptul la o dobândă asupra acestei sume, fără a prejudicia dreptul la daunele-interese pe care aceasta este îndreptăţită să le ceară în virtutea articolului 74". Din prevederile art. 78 rezultă că orice „sumă datorată" este purtătoare de dobândă; aceste sume pot reprezenta preţul care trebuie să fie plătit de cumpărător sau fracţiunea de preţ datorată în cazul plăţii în rate, precum şi sumele ce urmează a fi restituite de vânzător în rezultatul rezoluţiunii. Unica condiţie impusă pentru atribuirea dobânzii moratorii este întârzierea debitorului în achitarea unei sume de bani.

Exonerarea pentru încălcarea contractului

CVIM prevede două cauze de exonerare: imposibilitatea de executare (a) şi fapta creditorului (b).

a) *Imposibilitatea de executare*, desemnată în CVIM prin termenul „impediment" – *empêchement (*fr.*), impediment* (engl.) – reprezintă acele împrejurări care, în unele sisteme juridice de tradiţie civilistă, sunt consacrate în conceptul de „forţă majoră", iar în cele de *common law* – în conceptul de *frustration*. Potrivit art. 79.1, „o parte nu este responsabilă de neexecutarea unei obligaţii ce-i revine dacă dovedeşte că această neexecutare este datorată unui impediment independent de voinţa sa şi referitor la care nu se putea aştepta în mod rezonabil de la partea în cauză să-l ia în considerare la momentul încheierii contractului, să-l prevină sau să-l depăşească (*surmonter* – fr., *overcome* – engl.) sau să prevină ori să depăşească consecinţele lui". Din această prevedere rezultă câteva elemente de bază ale imposibilităţii de executare.

În primul rând, evenimentul trebuie să fie *independent de voinţa debitorului*; cauza neexecutării trebuie să nu fie imputabilă, nici măcar parţial, debitorului. Ea trebuie să fie totalmente străină sau, aşa cum sugerează expresia utilizată în versiunea engleză, „în afara controlului său" (*beyond his control*).

În al doilea rând, evenimentul trebuie să fie *imprevizibil*. Aprecierea imprevizibilităţii trebuie să se facă plasându-se în situaţia unui profesionist cu o diligenţă normală, care evaluează în mod rezonabil probabilitatea realizării obstacolelor executării ce riscă să se producă.

În al treilea rând, evenimentul trebuie să fie *irezistibil*; art. 79.1 cere ca debitorul să nu fie în stare „să-l prevină sau să-l depăşească". Aprecierea caracterului irezistibil al evenimentului invocat se va face de judecătorul sau arbitrul sesizat, în funcţie de situaţia în care se găsea debitorul.

În al patrulea rând, trebuie să existe o *legătură de cauzalitate* între impedimentul invocat de debitor şi neexecutarea; mai exact, evenimentul în cauză trebuie să fie cauza exclusivă a acestei neexecutări. În cazul în care impedimentul a fost cauzat printr-o combinaţie de evenimente, exonerarea va putea avea loc numai dacă toate aceste evenimente vor întruni condiţiile cerute de art. 79.1. În asemenea cazuri este dificil a stabili dacă neexecutarea a fost cauzată de un impediment sau de omisiunea unei părţi. Într-o atare ipoteză, judecătorul va aplica teoria cauzalităţii care este în vigoare în ţara sa.[24]

Articolul 79.2 prevede expres ipoteza în care impedimentul invocat de debitor rezultă din neexecutarea obligaţiilor de către un terţ „însărcinat cu executarea totală sau parţială a contractului"; în principiu, debitorul este responsabil pentru neexecutarea terţului care l-a substituit.

În ceea ce priveşte *efectele cauzei de exonerare*, art. 79.3 dispune că „exonerarea prevăzută de prezentul articol produce efecte pe durata impedimentului". Prin urmare, cauza de exonerare antrenează o simplă suspendare a obligaţiei părţii aflate în imposibilitate. O dată ce evenimentul invocat încetează să mai existe, debitorul trebuie să reia executarea, cu excepţia cazului în care, în perioada existenţei impedimentului, contractul a fost rezolvit.

Partea care nu a executat trebuie să înştiinţeze cealaltă parte despre impediment şi despre efectele sale asupra capacităţii ei de a executa, într-un termen rezonabil din momentul în care a aflat sau trebuia să afle despre impediment, sub pericolul plăţii daunelor-interese în cazul în care cealaltă parte nu va primi înştiinţarea (art. 79.4).

Este important a reţine că exonerarea, în principiu, nu împiedică aplicarea remediilor prevăzute de Convenţie, cu excepţia daunelor-interese (art. 79.5).

b) *Fapta creditorului.* Articolul 80 prevede că „o parte nu se poate prevala de o neexecutare de către cealaltă parte în măsura în care neexecutarea este datorată unui act sau unei omisiuni din partea sa". Această dispoziţie, care este o aplicaţie a principiului general al bunei-credinţe, enunţat în art. 7 CVIM, se aplică în ipoteza întrunirii următoarelor condiţii: existenţa unei încălcări comise de debitor; existenţa unui act sau a unei omisiuni din partea creditorului; legătura de cauzalitate între acest act sau omisiunea săvârşită de creditor şi încălcarea comisă de către debitor.[25]

De relevat că fapta creditorului, o dată ce ea a fost dovedită de către debitor (sarcina probei incumbând acestuia), are consecinţe mult mai radicale decât imposibilitatea executării prevăzută de art. 79; creditorul în acest caz este lipsit nu numai de dreptul de a cere daune-interese, dar şi de posibilitatea de a utiliza orice alt remediu prevăzut de Convenţie.[26]

Consideraţii privind sistemul în ansamblu

Una dintre trăsăturile caracteristice ale conceptului de încălcare a contractului şi a sistemului remediilor prevăzute de CVIM este caracterul uniform al remediilor, care se manifestă sub două aspecte:

- în primul rând, caracterul uniform vizează diferitele tipuri de neexecutare; natura încălcării contractului nu are, în principiu, importanţă. Care şi ar fi manifestarea încălcării: neexecutarea totală, neexecutarea parţială, neexecutarea defectuoasă sau întârzierea executării, remediile sunt aceleaşi. Punctul de plecare pentru aplicarea remediilor este noţiunea generică de „încălcare a contractului". Totuşi, este important a menţiona că unele remedii se aplică doar în cazurile cele mai grave. Astfel, rezoluţiunea este condiţionată, în principiu, de o încălcare esenţială a contractului;

- în al doilea rând, remediile prevăzute de Convenţie sunt aceleaşi pentru toate obligaţiile contractuale, indiferent de faptul dacă sunt ele esenţiale sau accesorii. Astfel, art. 45 care cuprinde dispoziţiile generale cu privire la mijloacele cumpărătorului şi, respectiv, art. 61 cu referire la mijloacele vânzătorului, consideră ipoteza în care cumpărătorul sau, respectiv, vânzătorul „…nu a executat *careva din obligaţiile* ce rezultă pentru el din contractul de vânzare sau din prezenta Convenţie…". Prin urmare, în cazul în care părţile au stipulat în contractul lor obligaţii accesorii neprevăzute de CVIM încălcarea acestora acordă creditorului dreptul la aplicarea aceloraşi mijloace.

O altă trăsătură caracteristică a sistemului consacrat de CVIM se manifestă prin faptul că recurgerea de către partea lezată la remedii nu este condiţionată de culpa părţii care a comis încălcarea. Debitorul este supus măsurilor de remediere pentru încălcarea comisă ca rezultat al simplului fapt că nu a executat sau că a executat defectuos, culpa sa neavând importanţă. Autorii CVIM au renunţat la conceptul de culpă ca condiţie pentru recurgerea la remedii (sancţiuni), consacrat în sistemele juridice de tradiţie romanistă, în favoarea teoriei responsabilităţii obiective, caracteristice pentru sistemele de *common law*.

Necesită a fi remarcată soluţia adoptată de CVIM în ceea ce priveşte termenul de graţie (termenul suplimentar pentru executare). În această privinţă există două abordări diferite în sistemele juridice naţionale. În majoritatea sistemelor, neexecutarea obligaţiei contractuale este suficientă pentru ca partea lezată să recurgă la mijloacele pe care le posedă în caz de încălcare a contractului, ea nu este obligată să acorde un termen de graţie; instanţa de judecată sau de arbitraj poate să facă acest lucru doar în cazuri excepţionale. În alte sisteme naţionale (de exemplu, în cel german), pentru ca partea lezată să poată utiliza sancţiunile neexecutării contractului, ea trebuie să acorde celeilalte părţi un termen de graţie. CVIM a adoptat prima soluţie. Articolele 45.3 şi 61.3 CVIM enunţă foarte clar că nici un termen de graţie nu poate fi acordat părţii care a comis încălcarea de către un

judecător sau un arbitru atunci când partea lezată a decis să utilizeze unul dintre mijloacele de care ea dispune în caz de încălcare a contractului. Necesităţile comerţului internaţional au obligat autorii CVIM să excludă posibilitatea acordării unui termen de graţie, întrucât în această ipoteză părţile sunt supuse puterii discreţionare a judecătorului, care, de obicei, are naţionalitatea uneia din părţile în litigiu.[27]

Este important a menţiona, de asemenea, rolul activ pe care îl au părţile în sistemul de reglementare a materiei vizate, stabilit de CVIM. Părţile sunt libere să precizeze expres, pentru fiecare obligaţie ce intenţionează să şi-o asume, dacă neexecutarea ei va fi o încălcare esenţială sau nu şi care vor fi efectele ei. La fel, creditorului i se rezervă dreptul de a face alegerea între remediile acordate în caz de încălcare a contractului, în funcţie de necesităţile sale. Rolul judecătorului sau al arbitrului, în caz dacă va fi sesizat, se va limita la controlul asupra întrunirii condiţiilor cărora CVIM le subordonează aplicarea acestor măsuri.

Note:

[1] M. Bridge. *The International Sale of Goods, Law and Practice*.– Oxford, New York: Oxford University Press, 1999, p. 3 şi urm.

[2] A. Prujiner. *Treaties and International Documents used in International Trade Law.* – Montreal, 1992, p. 29 şi urm.

[3] K. Neumayer, C. Ming. *Convention de Vienne sur les contrats de vente internationale de marchandise*. Commentaire. – Lausanne: CEDIDAC, 1993, p. 208.

[4] H.E. Erdem. *La livraison des marchandises selon la Convention de Vienne*. – Editions Universitaires Fribourg Suisse, 1990, p. 141-142.

[5] M. Van Der Mersh, D. Philippe. *L'inexécution dans les contrats du commerce international*. În: *Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles:* Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney. – Bruxelles: Bruylant; Paris: LGDJ, 2001, p. 703.

[6] V. Heuzé. *La vente internationale des marchandises*. *Droit uniforme*. – Paris: LGDJ, 2000, p. 348.

[7] C.M. Bianca, M.J. Bonnel. *Commentary of the International Sales Law, the 1980 Vienna Sales Convention.* – Milan: Giuffre, 1987, p. 206-207; K. Neumayer, C. Ming. *Op. cit*., p. 206-207.

[8] K. Neumayer, C. Ming. *Op. cit*., p. 209.

[9] J.O. Honnold. *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*. – Kluwer Law International, The Hage, 1999, p. 205.

[10] C.M. Bianca, M.J. Bonnel. *Op. cit.*, p. 209-210.

[11] P. Schlechtriem. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG*). Second edition. – Oxford, New York: Clarendon Press, 1998, p. 174-175.

[12] *La Convention de Vienne sur la vente internationale des marchandises et les Incoterms* / Sous la direction de Derains Y. et Ghestin J. // Actes du Colloque des 1 et 2.12.1989. – Paris, 1990, p. 108.

[13] K. Neumayer, C. Ming. *Op. cit*., p. 210-211.

[14] M. Van Der Mersh, D. Philippe. *Op. cit.*, p. 704.

[15] V. Heuzé. *Op. cit*., p. 349.

[16] K. Neumayer, C. Ming. *Op. cit*., p. 211-212.

[17] P. Schlechtriem. *Op. cit*., p. 175; C.M. Bianca, M.J. Bonnel. *Op. cit*., p. 210-211.

[18] *Ibidem,* p. 180; V. Heuzé. *Op. cit*., p. 350-351; H.E. Erdem. *Op. cit*., p. 184-185.

[19] K. Neumayer, C. Ming. *Op. cit*., p. 217-219; *La Convention de Vienne sur la vente internationale des marchandises et les Incoterms,* p. 108.

[20] K. Neumayer, C. Ming. *Op. cit*., p. 217-219.

[21] C.M. Bianca, M.J. Bonnel. *Op. cit*., p. 220-221.

[22] *Commentaire du secrétariat du 14 mars 1978 sur le projet de convention de vente internationale de marchandises présenté à l'Assemblée Générale de l'ONU à Vienne du 10 mars au 11 avril 1980*. Documents officiels A/Conf 97/19, New York ,1981, no 5 *ad* art. 23.

[23] D. Tallon. *Les remèdes.* – În: *Le contrat aujourd'hui: comparaisons franco-anglaises* / Sous la direction de D. Tallon et D. Harris. – Paris : LGDJ, 1987, p. 303.

[24] C.M. Bianca, M.J. Bonnel. *Op. cit*., p. 583.

[25] K. Neumayer, C. Ming. *Op. cit*., p. 539; V. Heuzé. *Op. cit*., p. 434.

[27] H.E. Erdem. *Op. cit*., p. 140-141.